

ชื่องานวิจัย : โครงการสำรวจสถานะงานวิจัยอาเซียนและศูนย์อาเซียนศึกษาในประเทศไทย
A Survey on A Status of ASEAN Research and ASEAN Study
Centers in Thailand

ชื่อผู้วิจัย : นางปณิตา โกทอง หัวหน้าโครงการ
 นางสาวอำพิกา สวัสดิ์วงศ์ นักวิจัย
 นายสกลฤดี อีสริยานนท์ นักวิจัย

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย “สำรวจสถานะงานวิจัยอาเซียนและศูนย์อาเซียนศึกษาในประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อสำรวจและวิเคราะห์สถานะงานวิจัยอาเซียนของไทยในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา (2536-2556) และสำรวจบทบาทหน้าที่ และกิจกรรมของศูนย์อาเซียนศึกษาในประเทศไทยในปัจจุบัน โดยรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากรายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ และหนังสือ จากฐานข้อมูลต่าง ๆ ประกอบด้วย ฐานข้อมูลงานวิจัย ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ และฐานข้อมูลอื่น ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตามคำค้นสำคัญ 2 กลุ่มคือ คำค้นระดับภูมิภาค ประกอบด้วยอาเซียน(ASEAN) เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เอเปค (APEC) และอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Mekong Sub-Regional) และคำค้นรายประเทศ ประกอบด้วยบรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย เมียนมาร์ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เวียดนาม และไทย-อาเซียน และทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกตามขอบเขตการวิจัยสามส่วน คือ ด้านเนื้อหา ด้านพื้นที่ และ ด้านเวลา แล้วหาข้อสรุปถึงสถานะงานวิจัยอาเซียนในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา

จากการสืบค้นข้อมูลพบงานที่เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอาเซียน ในประเด็นต่าง ๆ จำนวนรวม 5,757 เรื่อง ในจำนวนนี้เป็นงานประเภทวิทยานิพนธ์ มากที่สุด รองลงมาคือ บทความ ส่วนงานวิจัยและหนังสือนั้น มีน้อยกว่ามาก ในภาพรวมพบประเด็นเนื้อหาเรียงลำดับตามจำนวนดังนี้

ในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรมซึ่งเป็นจำนวนมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับทั้งสามด้าน มีการศึกษาในประเด็นการสร้างอัตลักษณ์อาเซียนมากที่สุด ประเด็นรองลงมาที่มีการศึกษาคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองและสวัสดิการทางสังคม ความยุติธรรมและสิทธิ และการลดช่องว่างการพัฒนา ตามลำดับ

ในมิติด้านเศรษฐกิจมีการศึกษาในประเด็นการเป็นตลาดและฐานการผลิตร่วมมากที่สุด ประเด็นรองลงมาที่มีการศึกษา คือ การสร้างเสริมขีดความสามารถในการแข่งขัน การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค ตามลำดับ

ในมิติด้านการเมืองและความมั่นคง มีการศึกษาในประเด็นเป็น ประชาคมที่มีกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานร่วมกันมากที่สุด ภูมิภาคที่มีความเป็นเอกภาพ สงบสุข และมีความแข็งแกร่ง พร้อมทั้งมีความรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคงที่ครอบคลุมทุกมิติ และภูมิภาคที่มีพลวัต และมองไปยังโลกภายนอกที่มีการรวมตัวและลักษณะพึ่งพาซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น ตามลำดับ

เมื่อวิเคราะห์ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา พบว่างานศึกษาเกี่ยวกับอาเซียน ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในภาพรวมของภูมิภาคอาเซียน นอกจากนี้ก็มีการศึกษาในระดับพหุภาคีในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนตั้งแต่ 3 ประเทศขึ้นไป กลุ่ม CLMV และอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง การศึกษาในระดับพหุภาคีในกลุ่มประเทศ การศึกษาในระดับประเทศในส่วนของประเทศไทย มีทั้ง ภาพรวมของประเทศ ระดับพื้นที่ ส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือตอนบน การศึกษาพื้นที่ในกลุ่มประเทศอาเซียน กับประเทศนอกกลุ่ม พบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับอาเซียน – จีน มากที่สุดในประเด็นเกี่ยวกับเขตการค้าเสรี

เมื่อวิเคราะห์ตามช่วงเวลา พบว่า ช่วงเวลาที่มีการศึกษาเกี่ยวกับอาเซียนมากที่สุดนั้น คือช่วงปี พ.ศ. 2551 – 2556 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เริ่มมีการตื่นตัวในการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนมากขึ้น รองลงมาคือช่วงปี 2541 – 2550 และ 2536 – 2540

ในส่วนของคุณย์อาเซียนศึกษา พบว่ามีจำนวนรวมทั้งสิ้น 58 ศูนย์ เป็นหน่วยงานที่สังกัดสถาบันการศึกษามากที่สุด รองลงมาคือสังกัดหน่วยงานระดับกระทรวง และสังกัดหน่วยงานอื่น ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ศูนย์อาเซียนศึกษาส่วนใหญ่จะมีการกิจและกิจกรรมในระดับภาพรวมของอาเซียน มีเพียงศูนย์อาเซียนศึกษาที่สังกัดสถาบันการศึกษา ที่มีภารกิจและกิจกรรมในระดับประเทศ ซึ่งเขตพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตพื้นที่ลุ่มน้ำโขง และอินโดจีน โดยสามารถแบ่งภารกิจของคุณย์อาเซียนศึกษาได้เป็น ภารกิจทางวิชาการ ภารกิจในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาเซียน ภารกิจเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของภาคส่วนต่าง ๆ ที่ ภารกิจอื่น ๆ เช่น การให้คำปรึกษา ศูนย์อาเซียนศึกษาส่วนใหญ่จะมีการกิจและกิจกรรมในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรมมากที่สุด รองลงมาคือทางด้านเศรษฐกิจ และการเมืองและความมั่นคง

จากผลการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรสนับสนุนการวิจัยทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ การเมืองและความมั่นคง และสังคมและวัฒนธรรม ให้มีความครอบคลุมและลุ่มลึก ในประเด็นย่อยต่าง ๆ มากขึ้น

**Research Project : The Survey on the Status of ASEAN Research and ASEAN
Studies Center in Thailand**

Researcher : Panta Kokong, Umpika Sawatwong and Sakrit Isariyanon

Abstract

The research on the survey of the status of ASEAN research and ASEAN studies centers in Thailand aimed to survey and analyze the status and condition of ASEAN research in Thailand in the past 20 years (1993-2013), and survey roles, responsibilities, and activities of ASEAN studies centers in Thailand.

Data was collected from research reports, thesis, academic articles, and books. The collection of data was conducted through 2 main keyword groups. The first was regional keyword search which consisted of ASEAN, Southeast Asia, AEC, AFTA, APEC, and Mekong Sub-regional. The second was country keyword search which included Thailand, Malaysia, Indonesia, Singapore, Vietnam, Myanmar, Cambodia, Laos, Brunei, the Philippines. The content analysis utilized in this research was classified into 3 aspects which were contents, areas, and timing. After the analysis, the summary was made to display the status of ASEAN research in the past 20 years.

The survey found that there were 5,757 pieces of research, theses, articles, books, and other works in different aspects of ASEAN. The articles related to ASEAN, was considered the largest number. The second largest number was thesis. While there were only few pieces of research and books related to ASEAN. The study revealed that the largest number of ASEAN Studies was on socio-cultural, while economics and political and security were the second and third respectively.

On socio-cultural dimension which held the largest number of studies compared with the other 2 aspects, it displayed that studies on the creation of ASEAN Identity revealed the highest numbers of studies, while human development, sustainable environment, social welfares, fairness and rights, developmental gaps, showed fewer studies respectively.

Regarding economic dimension, the largest number of studies was marketing and single market and production base, while the promotion of competitiveness, integration to world economy, and equal economic development revealed fewer numbers of studies respectively.

On political and security aspects of ASEAN, there were highest number of the studies about a community with the same rules and norms, while the studies on the region of unity, peace, strength, and shared responsibilities to resolve security

problems, dynamic region, assembling as a group, and depending on each other revealed fewer studies respectively.

Area scopes of studies related to ASEAN were in ASEAN region the most, while the studies in multi-lateral level of 3 countries or more, CLMV, Mekong Sub-Regional were the second, third, and fourth respectively. The studies in bilateral level displayed the studies within Thailand and other ASEAN countries. It revealed the pictures of the whole country, and regional level which scattering in the northeastern and upper northern parts. The studies among ASEAN countries and others found that there were studies among ASEAN- China the most in the fields of free trade zones

The period that found largest numbers of studies on ASEAN was between 2002-2013, which was the awakened point of ASEAN community. The second and third largest numbers of the studies were found in the period of 1998-2007, and 1993-1997 respectively.

The study on ASEAN Studies Centers revealed that there were 58 ASEAN Studies Centers. Most of them belonged to educational institutes. The second largest number of the centers belonged to ministries, while the third largest number of the centers belonged to independent organizations, public organizations. Most of the centers were located in Bangkok and surrounding provinces followed by northeastern, northern, southern, and eastern provinces.

Most ASEAN Studies Centers' roles and responsibilities were exhibited in the whole picture of ASEAN. The centers under educational institutes conducted activities in national level. These centers were among the ones in Mekong, and Indo-China regions.

ASEAN Studies Centers' tasks and responsibilities were producing and publicizing of academic works related to ASEAN, publicizing knowledge and understanding of ASEAN, creating networks, and other general duties for example counseling, and servicing people who had any errands related to ASEAN for example the promotion of international trades.

The study on the contents of the roles and responsibilities of ASEAN Studies Centers found that most ASEAN Studies Centers' roles and responsibilities were related on Socio-cultural, economic, and political and security dimensions respectively.

From this study, any relevant institution should support substantial research focusing on all dimensions with a view to create comprehensive and in-depth studies.